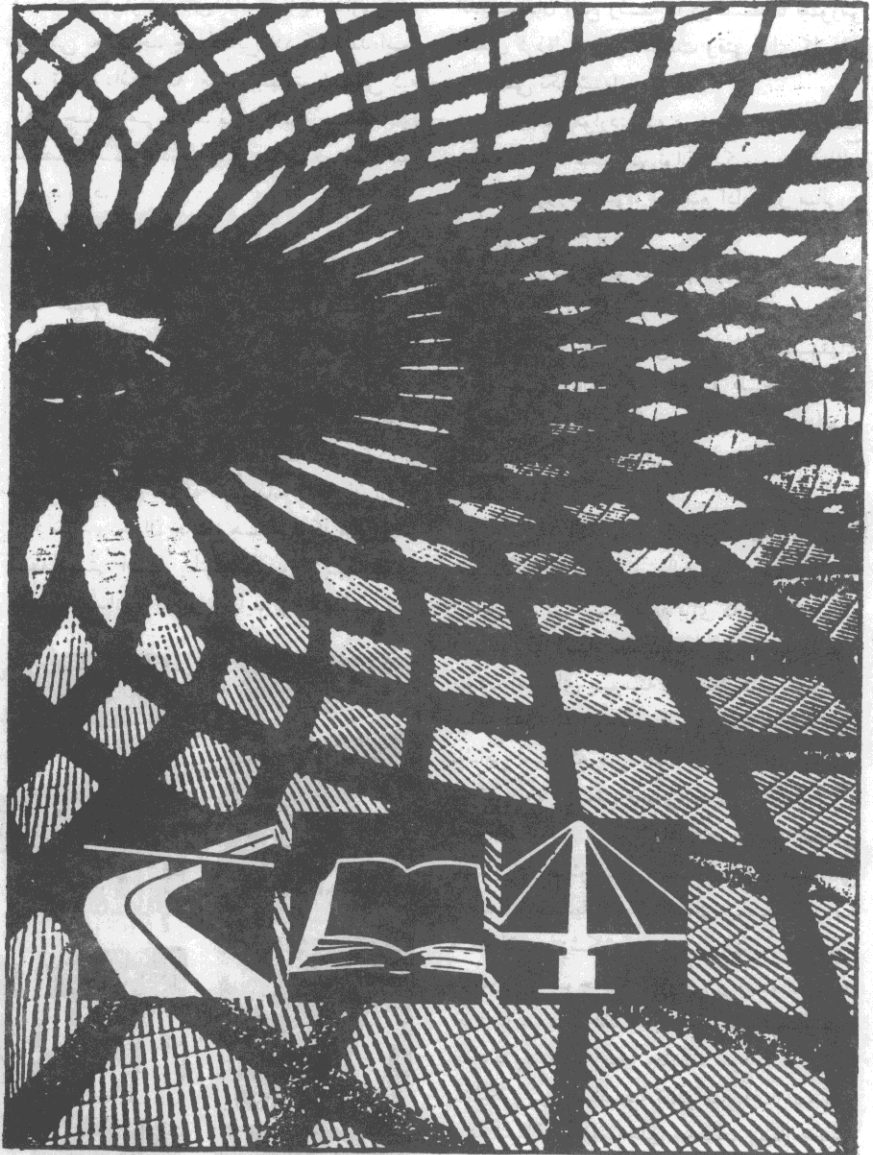

بررسی چگونگی ایجاد مراکز تحقیقاتی

نویسنده: دکتر امیرحسن حاجی ترخانی

یکی از استراتژیها و سیاستهای کلی برنامه اول و دوم در بخش تحقیقات «گسترش تحقیقات از طریق ایجاد مراکز تحقیقاتی» است که در عین حال از سیاستهای نظام تحقیقاتی کشور و از جمله وظایف شورای پژوهشهای علمی کشور و کمیسیونهای بخشی وابسته به آن است. در این بررسی، مروری اجمالی بر تشکیلات تحقیقاتی کشور و چگونگی تأسیس مراکز تحقیقاتی در گذشته و حال خواهد شد. ظاهراً اولین اقدام برای سازماندهی

تحقیقات در کشور تشکیل «شورای توسعه و تشویق پژوهشهای علمی کشور» بود که به موجب تصویب نامه مورخ ۱۳۵۰/۱۰/۲۸ هیئت وزیران و در اجرای قانون تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی بوده است. در سال ۱۳۵۲ پس از اصلاح قانون تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی و در اجرای ماده ۴ این قانون و بر اساس تصویب نامه شماره ۷۶۹۲ مورخ ۱۳۵۲/۴/۱ هیئت وزیران «شورای پژوهشهای علمی کشور» تشکیل گردید. یکی از وظایفی که

برای این شورا تعیین شد، بدین شرح است: اظهار نظر درباره تقاضاهای مربوط به تأسیس مؤسسات پژوهشی علمی و فنی و تصویب ضوابط مربوط به ایجاد یا لغو اجازه فعالیت این قبیل مؤسسات و در صورت لزوم ایجاد مؤسسات پژوهشی علمی و فنی.

از جمله مصوبات شورای پژوهشهای علمی کشور قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، تصویب «آیین نامه ایجاد مؤسسات پژوهشی» بوده است.^(۱)

پس از پیروزی انقلاب اسلامی تغییراتی در نظام آموزشی و تحقیقاتی کشور داده شد. از جمله آنها مصوبات ۱۸ و ۱۳۵۹/۴/۱۹ و ۱۳۵۹/۱۰/۵ شورای انقلاب و تشکیل ستاد (شورای عالی) انقلاب فرهنگی به موجب فرمان ۱۳۶۰/۱/۲۶ حضرت امام خمینی (ره) است.

اسناد و مدارک، تصمیمگیری عمده‌ای را در مورد تحقیقات کشور از تاریخ فوق تا سال ۶۵ نشان نمی‌دهد تا اینکه هیئت وزیران به موجب تصویب نامه مورخ ۶۵/۸/۱۸ ترکیب اعضای شورای پژوهشهای علمی کشور را اصلاح نمود. گرچه اعلام نظر درباره تقاضاهای تأسیس مؤسسات پژوهشی و علمی و فنی از وظایف شورای پژوهشهای علمی کشور بوده است اما شورای عالی انقلاب فرهنگی در تیر و شهریور ۶۷ در مورد دو مؤسسه تحقیقاتی مستقیماً تصمیمگیری نموده است. یکی درباره تأسیس مؤسسه جامع تحقیقاتی در زمینه شیمی پزشکی و درمانی (مصوب جلسه ۱۵۰) و دیگری درباره تأسیس مؤسسه عالی پژوهش در برنامه‌ریزی و توسعه (مصوب جلسات ۸۸ و ۸۹ و ۹۰ کمیسیونهای ۱ و ۲).

با تصویب «آیین نامه شورای پژوهشهای علمی کشور» در جلسات شماره ۲۰۳ و ۲۰۴ مورخ ۲۳ و ۱۳۶۷/۸/۳۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی، مرحله تازه‌ای از کار شورای پژوهشهای علمی کشور آغاز شد. در این آیین نامه وظایف و اعضای شورا تعیین شده است. یکی از وظایف شورا در مورد تأسیس مراکز تحقیقاتی و به شرح زیر است:

تعیین اولویت در تأسیس مراکز تحقیقاتی در چارچوب مقررات مصوب در زمینه‌های کاربردی و بنیادی و کمک به تأسیس مراکز تحقیقاتی از طریق مراجع ذیربط.

«تعاریف و ضوابط تأسیس مراکز تحقیقاتی» در جلسه شماره ۱۴۸ مورخ ۶۹/۱/۲۱ شورای مشترک کمیسیونهای ۱ و ۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب و ابلاغ گردید. به

نام مرجع	نام فعالیت
شورای عالی انقلاب فرهنگی (قبلاً شورای پژوهشهای علمی کشور)	- تعیین ضوابط ایجاد و تأسیس مؤسسات پژوهشی
شورای پژوهشهای علمی کشور	- تعیین اولویتها در تأسیس مراکز و مؤسسات پژوهشی
رسیدگی مقدماتی توسط وزارت، رسیدگی نهایی شورای گسترش آموزش عالی مربوطه (قبلاً شورای پژوهشهای علمی کشور)	- رسیدگی و اظهارنظر در مورد درخواستهای تأسیس مراکز و مؤسسات پژوهشی
شورای گسترش آموزش عالی	- صدور پروانه تأسیس مراکز و مؤسسات پژوهشی
شورای گسترش آموزش عالی	- لغو مجوز تأسیس مراکز و مؤسسات پژوهشی
وزارت مربوطه	- تأیید صلاحیت رؤسای مراکز و مؤسسات پژوهشی
؟؟	- تصویب نمودار سازمانی و تشکیلات مراکز و مؤسسات پژوهشی
؟؟	- تصویب بودجه مراکز و مؤسسات پژوهشی
؟؟	- صدور مجوز استخدام مراکز و مؤسسات پژوهشی

پیشنهادهای

- پیروی از یک روش یکنواخت برای تأسیس واحدها و مراکز پژوهشی؛

- تجدیدنظر و اصلاح و تکمیل مصوبه ۶۹/۱/۲۱ در مورد تعاریف و ضوابط تأسیس مراکز تحقیقاتی؛

- تعیین و مشخص کردن مراجع تصمیمگیری برای امور و مواردی که مشخص نیست؛

- محول نمودن امور مربوط به ایجاد مراکز تحقیقاتی به شورای پژوهشهای علمی کشور و کمیسیونهای مربوطه به نحوی که تمام یا اکثر امور توسط شورا و کمیسیونهای وابسته به آن انجام گیرد. پیشنهاد می شود اظهارنظر درباره تقاضاهای مربوط به تأسیس مؤسسات پژوهشی علمی و فنی و تصویب ضوابط مربوط به ایجاد یا لغو اجازه فعالیت این قبیل مؤسسات مطابق مصوبه ۵۴/۴/۱ هیئت وزیران به شورای پژوهشهای علمی کشور محول شود؛

- تعیین جایگاه شورای پژوهشهای علمی کشور در نظام برنامه ریزی کشور که یکی از آثار و نتایج آن حمایت از برنامه ها و مراکز پژوهشی است.

منابع

- ۱- نگاهی گذرا به فعالیت شورای پژوهشهای علمی کشور قبل و بعد انقلاب - دبیرخانه شورا - زمستان ۶۸
- ۲- بخشنامه شماره ۳۴/۲۶۷ مورخ ۶۷/۷/۲۴، دفتر گسترش دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی
- ۳- مجموعه قوانین، مقررات، تصویب نامه ها و آیین نامه های آموزش عالی. (وزارت فرهنگ و آموزش عالی - اسفند ۱۳۶۰)
- ۴- بخش تحقیقات برنامه اول جمهوری اسلامی ایران.
- ۵- ساختار نظام تحقیقاتی کشور فروردین ۷۱ - شورای پژوهشهای علمی کشور.
- ۶- مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی.

دارد؛ به علاوه چگونگی تأسیس مراکز تحقیقاتی در چند سال اخیر بسیار متفاوت بوده است. به نحوی که تأسیس بعضی مراکز تحقیقاتی توسط مجلس شورای اسلامی، بعضی دیگر توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی و برخی با تصویب شورای گسترش صورت گرفته است، در حالیکه به نظر می رسد در این زمینه شورای پژوهشهای علمی کشور که طبق قانون از کمیسیونهای شورای انقلاب فرهنگی است مناسب ترین مرجع باشد.

ضمناً لازم است در مواردی که مرجع تصمیمگیر تعیین نشده، مشخص گردد که آیا مثلاً تصویب نمودار تشکیلاتی یا بودجه مراکز و مؤسسات پژوهشی مثل سایر واحدهای غیر پژوهشی است و سازمان امور اداری و استخدامی یا سازمان برنامه و بودجه رأساً تصمیمگیری خواهند نمود یا شورای پژوهشهای علمی کشور و یا هیئت امناء و یا ...

موجب این مصوبه تصمیمگیری در مورد تأسیس یا لغو اجازه فعالیت مراکز تحقیقاتی به «شورای گسترش آموزش عالی» وزارتخانه های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی محول شده است.

نکته جالب توجه اینکه این مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، در حقیقت همان مصوبه شورای گسترش آموزش عالی در جلسات ۶۷/۷/۳ و ۶۷/۶/۲۶ است. (۲) که مختصر تغییراتی در آن داده شده است.

در مورد تأسیس مراکز تحقیقاتی فعالیتهای زیر قابل ذکر است و در جلوی هر فعالیت نام مرجع مربوطه ذکر شده است.

همانگونه که ملاحظه می شود شورای پژوهشهای علمی کشور در مورد تأسیس مراکز پژوهشی چه در زمینه ضابطه گذاری و چه در اجرا (رسیدگی به درخواستها و صدور یا لغو پروانه تأسیس) کمترین نقش و مسئولیت را

